

EDUCAȚIA POLITICĂ ÎN ROMÂNIA COMUNISTĂ

Alexandru-Ionuț Dobrescu, absolvent al specializării Relații Internaționale și Studii Europene, promoția 2020, email: alexandru.dobrescu98@e-uvv.ro

ABSTRACT

In the article entitled „Political Education” there is an analysis made on the subtle ways in which the communist regime was using indoctrination in Romania, towards obtaining the „new man”. We encounter repetitions of some specific terms that the socialist and communist ideologies are using (sometimes national communism). The idea of „semantic satiation” is developed and it refers to the fact that the repetition of some terms – and even ideas – can lead to a „lapse of meaning” of the words, leading to the „understanding” of those ideas/words as being normal and true, and by that, people considered to be part of the „normal” life back then. One example could be the overuse of the term (political) „party” and this can lead to the loss of meaning of the word so people tend to consider that they fully understand its’ meaning. The interviews and the analysis of school manuals, articles, chants, slogans and the language used in official documents, represent the key argument of the position that the paper is approaching – and that is the idea of indoctrination and the subtlety in which this indoctrination was used – really show an inexcusable moment in Romania’s communist history, which produced negative effects in today’s society. Other analyses including school manuals from Romanian’s educational system – both the images and the texts – , the chants and slogans frequently used in the day-to-day life of the Romanian citizens for four decades, organizations created for giving the impression of omnipresence from the Romanian Communist Party in people’s life starting from childhood to old age, conclude some types of thinking that we can possibly observe today as a consequence of the formal and informal educational system at that time.

Keywords: Communism, Culture, Education, Indoctrination, Organizations

EDUCAȚIA POLITICĂ

Pornind de la ideea că „traseul istoric al oricărui stat-națiune este strâns legat de eficiența modelelor educaționale (Panu, 2016), avem un pilon important de unde putem începe construcția analizei asupra educației politice din România, în perioada comunistă. Ne vom baza pe manuale din ani diferiți (de la 1948 până în 1989), pentru a putea analiza modul de funcționare al educației politice la vremea respectivă. Atât documentele (Editura Politică, 1980) ce reprezintă culegeri de legi, decrete și hotărâri (Editura Politică, 1989) menționate anterior, cât și manualele de studiu – prezente în învățământul comunist – reprezintă puncte de reper și chiar de vedere în ceea ce însemna educația în comunismul din România.

Trebuie să privim educația ca pe ceva esențial în modelarea societății, gândirii și implicării civice, dar și faptul că aceasta reprezintă „rădăcinile” care pot fi înfipite greu în mentalul unei societăți. De îndată ce un anumit tip de educație este implementat, mentalul

societății pe termen lung va fi inevitabil schimbat după felul în care va fi executat acest „model” educațional.

De la felul în care se pornește, felul în care informația este predată către beneficiarul principal (elev, student), modul în care beneficiarii privesc cadrele didactice, exercițiile de învățare, activitățile desfășurate cât și colegialitatea, reprezintă cumva scheletul pe care se va construi societate modernă din viitor.

Aș vrea să menționez în acest capitol și importanța prezenței unui factor comparativ, cu alte sisteme educaționale din acea vreme. Evităm comparația din timpuri diferite și vom încerca să aducem perspective diferite. Nu vor fi prezente doar comparații, ci vor fi aduse câteva, unde este necesar. Totodată vom menționa și ideea unui factor psihologic, aferent sistemului educațional și nu numai.

Comparațiile vor fi aduse din perspectiva sistemelor educaționale prezente în URSS, iar factorul psihologic va fi legat de o problemă dezbătută în cadrul Departamentului de Sănătate, Educație și

Ajutor Social al Statelor Unite ale Americii, Biroul pentru Educație, care au menționat într-un articol despre *săția (sau saturația) semantică și dinamicele cognitive* (Jakosovits, 1966).

Consider că, atunci când aducem în același plan atât timpul, cât și evoluția, nu ar trebui să existe comparație. Adică, spre exemplu, nu putem compara performanțele României dintr-o epocă a revoluției industriale, cu performanțele României din epoca lui Nicolae Ceaușescu. Sunt alte resurse, altă mentalitate, alt sistem, altă viziune. Putem compara doar perioade asemănătoare de aproximativ 20 de ani diferență (exemplu: URSS – 1965 cu România – 1975). Chiar dacă unele state au obținut un anumit avantaj în mai multe domenii, cum ar fi diplomația, securitatea națională – armata – sau chiar teritoriul, trebuie să privim lucrurile de la nivelul educației, deoarece acolo, la cel mai jos nivel, putem observa cu adevărat cum nesemnificativul (din punctul de vedere al cunoașterii) poate deveni cu adevărat o piesă importantă a istoriei.

În ceea ce privește numărul de participanți la educație, cu cât acesta ajungea să crească, cu atât numărul simpatizanților și activiștilor de partid sporea. Este cunoscut faptul că în perioada comunistă, intelectualii fuseseră pedepsiți – pentru îndrăznirea atașării semnelor de întrebare în privința regimului – prin procesul cunoscut drept: reeducare. Nu avea nimic de a face cu educația, ci pur și simplu reprezenta un mod de impunere a regimului și a ideologiei comuniste prin obligație, chin și chiar sacrificiu. Am adus ca exemplu procesul reeducării deoarece – chiar dacă nu este similar – reprezintă un punct important în ideea folosirii sintagmei „educare”, chiar și cu prefixul „re-” înainte. Educația trebuie să fie un termen folosit în scopuri pașnice, în scopuri academice, cu și pentru promovarea sporirii cunoștințelor, dar mai puțin pentru a impune un lucru, o ideologie sau o politică de partid.

EDUCAȚIA POLITICĂ PRE-UNIVERSITARĂ

Având în vedere subtilitatea politicului din educație și infiltrarea regimului comunist în educație încă de la cele mai mici nivele, recunoscând termenii de „îndoctrinare” și „politizare”, trebuie analizate metodele de predare, textele, sloganurile, lozincile folosite și manualele utilizate de către instituțiile de învățământ pre-universitar, pentru a înțelege impactul asupra societății.

Diferite forme ale cuvântului „comunism” erau prezente în lege, decrete, hotărâri, iar acest lucru se efectua pentru a pune accent pe ideologie. Aceste

mențiuni, prezente încă din nivelurile de început ale învățământului, fac inevitabil o auto-inducere la nivel mintal, cum că practicile de atunci trebuiau apreciate, respectate și promovate în continuu și niciodată criticate. Crescând cu o astfel de mentalitate, era normal să nu existe represiuni din partea populației pentru o perioadă bună de timp, mai ales că existau forțe de ordine care păstrau „calmul” societății prin intervenții unde era cazul.

După cum menționam anterior, repetările anumitor fraze, sintagme, cuvinte, pot crea impresia unei siguranțe false. Având în vedere folosirea permanentă a imaginilor la paginile de început a manualelor, reprezentându-l (de exemplu) pe Nicolae Ceaușescu și ținând cont de accentul indiscutabil pus asupra ideologiei și importanței partidului comunist, putem deduce faptul că se urmărea o îndoctrinare în ceea ce privea regimul comunist, inserând „veninul” socialist, provenit din URSS.

Consider aceste lucruri ca fiind sursa principală de răspândire a mentalității specifice acestei perioade, prezentă încă, și în secolul al XXI-lea în societatea românească, în special în unele ramuri ale educației și unele zone, în mare parte rurale, din țară. Punerea accentului pe cultura socialistă și pe învățăturile lui Marx, cât și pe exagerarea introducerii educației politice încă din ciclul primar de învățământ, reprezintă ferm un argument al faptului că îndoctrinarea reprezenta un obiectiv principal al regimului de la acea vreme.

Ca și fapte, putem spune că regimul s-a ocupat cu partea de asigurare a corpurilor necesare pentru învățământ – școli, manuale gratuite, calificare (mai mult sau mai puțin formală) a profesorilor. Aceste lucruri au fost realizate în acea perioadă și merită menționate.

Profesorii (din ciclul obligatoriu cel puțin) erau puși politic, în sensul că partidul impunea înrolarea unui anumit număr de persoane pe județ/localitate, iar cei responsabili trebuiau să se asigure că acele cifre vor fi atinse. Așadar, profesori capabili erau luați și amenințați (subtil sau direct) dacă îndrăzneau să refuze înrolarea în partid.

Profesorii, de fapt, nu erau profesori, erau lectori de la comitet, activiști. Nu erau profesori, dar luau salariu și funcție de profesor. (Șișu, 2020)

Și deci nu toți își doreau această apartenență, dar erau cumva obligați, deoarece existau măsuri drastice în caz contrar – de exemplu, un profesor putea fi trimis să predea la o școală din vârf de munte, la zeci de kilometri (chiar sute) de casă. (Șișu, 2020)

În occident, profesorul este un fel de coleg mai mare al copiilor și poartă un dialog cu ei, deci le dezvoltă gândirea. Pui întrebări și n-ai îndoieli, îl contrazici (pe profesor) fără ca el să se supere pe tine și să se răzbune pe urmă. Aici (în Republica Socialistă România) nu era învățământ. Unul vorbea la nesfârșit și ceilalți tăceau din gură, căci dacă te apucau să critici... (Șișu, 2020)

Pe lângă cele menționate mai sus, este necesară punerea în discuție a organizațiilor de partid „Șoimii Patriei” și „Pionierii”. Activitatea acestora era condusă de Partidul Comunist Român și activiștii acestuia, iar pe lângă acest aspect, trebuie ținut seama și de publicațiile specifice pentru fiecare organizație în parte.

ȘOIMII PATRIEI

La 10 decembrie 1976, s-a constituit *Organizația Șoimii Patriei*, cu scopul de a ajuta la „educarea moral-civică a copiilor, în spiritul umanismului, al dragostei și respectului față de patrie și popor, față de Partidul Comunist Român”. Șoimii erau copiii de la grădiniță. Detaliile sunt irelevante în această categorie întrucât se observă aripa național-comunismului asupra copiilor încă de la vârste fragede. Apartenența la o organizație, la acea vreme, era indiscutabil de importantă pentru ca un copil să se simtă integrat.

Această organizație era văzută drept prima treaptă în devenirea comunistă a tinerilor. În ceea ce privește copiii membri din „Șoimii Patriei”, revista „Arici Pogonici” era destinată preșcolarilor, cu apariție lunară, într-un tiraj mediu de 85.000 de exemplare, cu profil de album ilustrat, viu colorat, cu scurte texte explicative, conținând 16 pagini de format 17,5x25. (Preda, 2020)

Putem spune despre scopul acestei organizații că reprezenta un obiectiv subtil (pentru copii) de familiarizare cu ideologiile, cu practicile și cu apartenența la „aria roșie” a tineretului din acea vreme.

PIONIERII

„Pionierii” au fost tinerii cu vârste cuprinse între 7–14 ani și s-a înființat după cel de-al Doilea Război Mondial, după modelul din URSS al „Tinerilor Pionieri Spartacus” care ulterior a purtat numele de „Organizația de pionieri V.I. Lenin” (Balina and Rudova, 2010). Încă din primele clase ale școlii primare, foștii „șoimi ai patriei” erau invitați în a deveni pionieri. Această etapă era extrem de importantă deoarece, pe lângă mândria trecerii de la grădiniță în prima clasă din învățământ, automat puteai fi „recrutat” pentru a fi pionier. Firește, era de o

importanță majoră această trecere la pionieri, cât și a fi membru în aceste organizații. Se inducea către copii ideea că fac parte dintr-un sistem, dintr-un întreg, devenind o chestiune de onoare să poarte ținuta respectivei organizații. Totodată se știa – de către copii – că partidul veghează și că nu sunt lăsați singuri. Se puna – evident, tipic socialismului – accentul pe întreg și deloc pe individ, așadar, performanțele individuale, singulare, contau infinit mai puțin decât reușitele unui grup, întreg. Și deci solidaritatea în contextul comunismului era ceva cu care copiii au trebuit să se familiarizeze, iar reușitele lor erau datorate – prin contragere – partidului, evident.

Uniformizarea era și ea folosită drept manipulare. Era mult mai ușor să manipuleze prin folosirea uniformelor comune, deoarece regulile și ideile erau împărtășite către toți – cei care purtau uniforma organizației din care făceau parte – așadar, apartenența la grup nu era doar pentru a favoriza anumite contexte sociale, ci și pentru a facilita munca partidului comunist (Preda, 2020).

În cadrul organizației Pionierilor existau și diverse reviste specifice pentru tineri, precum „Scânteia pionierului” – o revistă pentru școlarii din clasele III–VII, cu apariție săptămânală, într-un tiraj mediu de 570.000 de exemplare (Preda, 2012); „Cravata Roșie” – pentru școlarii din clasele V–VIII, editată lunar cu un tiraj mediu de 34.000 de exemplare (Preda, 2012); „Luminița” – revistă destinată cititorilor din clasele I–IV, publicație lunară, cu un tiraj mediu de 114.000 de exemplare, un bogat material ilustrativ, cu un mesaj accesibil cititorilor, cu un număr de 20 de pagini (Preda, 2012).

Așadar, pionierii reprezentau următoarea treaptă de ideologizare a tinerilor, urmând a se consolida și amprenta mai bine cunoștințele despre partid, patrie și popor, prin propagandă.

ȘCOALA GENERALĂ. CLASELE I – VIII

Ținând cont de reforma din 1948, observăm că politicile de promovare a accesului la educație au atras mult mai mult personal didactic, cât și elevi și studenți, iar acest lucru poate fi datorat modului în care educația era promovată la acea vreme. Ca un exemplu concret, înainte de 1948 elevii prezenți în clasele V–VIII erau estimați în jur de 120.000, iar după 1948 numărul crescuse enorm, la aproximativ 285.000. Mai târziu, în 1965, acest număr urma să ia amploare la puțin peste 1.434.000 de elevi (Rădulescu, 2006).

Trecând la manuale, observăm în paginile din manualul prezentat [Figura 3 – Anexe], termeni

specifici regimului comunist, precum „conducător revoluționar”, „muncitorii socialiști”, „tovarășii”, punându-se accent pe istoria partidului comunist și pe ideologia marxistă.

Continuăm cu analiza a 4 manuale din ariile de geografie, limba română și „educație cetățenească”. Merită menționat faptul că educația aducea și informații relevante, ca de exemplu, punctele cardinale, forme de relief, studiul anumitor lecturi (la limba română), deci în niciun caz nu putem spune că era vorba numai de propagandă.

Primul manual în analiză este intitulat „Limba română pentru clasa a II-a”, iar acesta propune elevilor de vârstă de aproximativ 7-8 ani, să citească literatură (Al. Russo – „Patria”), proză (George Coșbuc – „Pentru libertate”), dar titlurile unora dintre texte sunt alese în a urmări – parcă – un anumit tipar. Totul începe, în acest manual de limbă română cu „Patria”, unde se urmărește atingerea emoției cititorului, povestindu-se frumusețile unei țări și făcându-se referire la amintirile frumoase din copilărie, punându-se și accent pe detalii precum „locul unde mai întâi am iubit și am fost iubiți, cânele care se juca cu noi, sunetul clopotului de la biserica satului ce ne vestea zilele frumoase de sărbătoare” (Iorgu, 1946). Următorul text este reprezentat de poezia lui George Coșbuc, numerotată ca fiind a doua lectură din manual și intitulată „Pentru libertate”, din volumul „Cântece de vitejie”. Așadar, după ce Alecu Russo ne îmbibă cu patriotism și amintirile copilăriei, urmează un „cântec” ce face trimiteri la ideea că poporul român nu a fost îngenunchiat și nu va îngenunchea vreodată – „Cel ursit să fie slugă, dar n-o cereți de la noi” (Iorgu, 1946, pp. 4-5).

De remarcat la acest manual este faptul că există la finalul textelor, câte o explicație despre câteva cuvinte considerate „potențial necunoscute” și despre autor (perioada vieții sale și un scurt istoric despre scrierile acestuia). Despre Russo se spune că „a fost un fruntaș al mișcării revoluționare din 1848”, iar despre G. Coșbuc că „e poetul țărânimii” și că „în cântecele și poeziile sale, el a îndemnat poporul să lupte pentru dreptate și libertate” (Iorgu, 1946).

Trebuie totuși să conștientizăm faptul că la 8-9 ani nu puteam problematiza, nu aveam instrumentele și capacitatea de a analiza, de a discerne și de a supune atenției mecanismele propagandei sau scopul acestora (LaPunkt, 2017).

Cam la finalul fiecărei lecturi existau anumite cerințe precum: „Elevii vor copia această poezie. Vor fi foarte atenți la punctuație și ortografie. Elevii vor

învăța și recita această poezie. Elevii vor copia bucata «Ardealul». Vor fi atenți ca să nu facă nicio greșală” (Iorgu, 1946).

Se pune accentul pe perfecțiune și pe ideea de a cunoaște „la perfecție” anumite opere ale autorilor, care se pliau bine pe ideologia comunistă/socialistă. Chiar și astăzi (secolul al XXI-lea) se mai practică astfel de cerințe în școli, și anume „învățarea” (pe de rost) a anumitor opere literare.

Următorul manual este cel de „Geografia județului Cluj: manual pentru clasa a III-a” din 1962. Chiar dacă vine publicat la aproximativ 20 de ani după cel dintâi manual analizat mai sus începutul este relativ similar și anume prezentarea unui cadru pe care cititorul și-l poate imagina: „Sînt zile frumoase de toamnă. Căldura și cerul senin ne îmbie să ieșim la cîmp” (Savin, 1962). Câteva mențiuni din acele vremuri precum „tovarășa învățătoare”, „porumbiști”, iar apoi se începe lectura despre orizont și punctele cardinale. Dacă trecem la pagina 7, observăm că imaginile folosite sunt specifice emblemei prezente pe steagul Republicii Socialiste România [Figura 4 – Anexe].

Următoarea pagină – pag. 8 – ne prezintă câteva imagini care indică un anumit tipar ce vrea să fie imprimat în mintea tinerilor și anume diferența dintre est și vest. Oricât de absurd ar suna, aceste mici „detalii” care sunt repetate într-una, dau senzația de normalitate, iar la vârste fragede precum cele ale tinerilor din clasele primare, putem spune clar că nu se puteau împotrivi sau că n-ar fi realizat procesul care se urma – cel al îndoctrinării. Când este orientat spre vest, copilul din imagine este reprezentat ca mergând simplu, cu spatele la soare, în timp ce orientarea sa spre est este reprezentată printr-o poziție hotărâtă, privind spre soare și chiar având o unealtă la îndemână [Figurile 5 și 6 – Anexe].

Schema sălilor de clasă a rămas la fel și în majoritatea instituțiilor din prezent și anume catedra profesorului, prezentă în fața clasei – centrul atenției era pe profesor, nu pe elev – băncile așezate ordonat, una în spatele celeilalte după modelul sovietic [Figura 7 – Anexe].

În cartea a treia – „Geografia Republicii Socialiste România: manual pentru clasa a VIII – a” – putem observa din nou același tipar ca până acum, anume acele pagini introductive ce vorbesc despre natură și bogățiile țării, doar că de această dată este vorba de întreg poporul român, nu doar de județul Cluj, cum era vorba în manualul anterior. Întâlnim așadar – și aici – elemente și fraze precum: „Republica Socialistă România, minunata noastră patrie, înfățișează imaginea

unei țări înfloritoare, în continuă dezvoltare, pe drumul desăvârșirii construirii socialismului” sau „înzestrată de natură cu rare frumuseți și nenumărate bogății, al căror stăpân este astăzi poporul muncitor”. Se aduce vorba și de partidul comunist în fraza: „Descătușat din lanțurile asupririi și exploatării, harnicul nostru popor, călăuzit de Partidul Comunist Român, muncește cu avânt pentru înflorirea patriei noastre socialiste, pentru bunăstarea și fericirea celor ce muncesc” (Giurcăneanu, Ghica, 1966).

Ultima mențiune privind ciclul gimnazial (I – VIII), este analiza manualului „Elemente de educație cetățenească – Manual pentru clasa a VIII-a (experimental), 1988”. Prima lecție vine cu titlul „obiectul și importanța educației cetățenești”. Multe afirmații la adresa societății comuniste și succesului acesteia pe viitor sunt prezente încă din primele 10 pagini ale manualului. Se discută despre ajutorul educației care urma să vină în slujba viitorilor constructori ai socialismului, cărora urma să „li se formeze un nivel înalt moral, trăsături pozitive de voință și caracter, o atitudine demnă în toate împrejurările vieții și posibilitatea de a înțelege ce este bine și ce este rău” (Ceterchi, Bulzan și Bendorfeanu, 1966).

Ca să ne legăm de ultima sintagmă, „ce este rău”, trebuie înțeleasă ideea de rivalitate internațională și încercare a impunerii unei anumite ideologii asupra câtor mai multor zone de pe glob. În viziunea socialismului/comunismului, societatea capitalistă era cea care era „muribundă, rea și în putrefacție” (Șișu, 2020), iar societatea socialistă era prezentată ca fiind cea mai dreaptă dintre societăți. După cum spune doamna Simona Preda în interviul cu Cristian Pătrășconiu: „Ba, dimpotrivă, o bună parte dintre lecturile pe care le parcurgem (și îmi vine în minte acum „Recreația mare” de Sântimbreanu) îmi inducea ideea că lumea capitalistă strălucește prin nedreptate și nu este atât de sensibilă la ideea de copilărie” (LaPunkt, 2017).

Copilăria era prezentată ca fiind cea mai frumoasă perioadă a vieții omului. De aceea, accentul educației și implicarea politicului în această perioadă mirifică pentru om, înseamnă împletirea memoriilor frumoase și activităților din copilărie, cu partidul comunist și cu practicile acestuia. Ca și rezultat, copilăria va urma a fi identificată cu partidul comunist și perioada comunistă a României.

„Educația cetățenească ne ajută, de asemenea, să cunoaștem politica Partidului Comunist Român, forța politică conducătoare în Republica Socialistă

România.”, „[...] statul apărînd pe o anumită treaptă de dezvoltare istorică, va dispărea în viitor, pe o treaptă superioară de dezvoltare a societății, după victoria deplină a comunismului în lume. În aceasta constă caracterul istoric al statului” (Ceterchi, Bulzan și Bendorfeanu, 1966). Aceste spuse oferă o viziune amplă și o utopie asupra populației și a tinerilor care ajungeau să citească aceste cuvinte din manual. Educația cetățenească ar fi trebuit să conțină elementele necesare unui elev pentru a putea să distingă singur ce este bine pentru el și ce nu, în niciun caz impunerea anumitor idei. Totuși, se întâlnesc și termeni precum „drepturi și libertăți”, lucru care poate fi considerat aberant având în vedere că simpla ascultare sau menționare despre cum că o persoană ar asculta „Europa Liberă”, însemna – la acea perioadă – o faptă gravă și imorală (Șișu, 2020). În manualul analizat, observăm, obiceiul introducerii politicii și partidului comunist în textele ce urmau a fi prezentate către tinerii din clasa a VIII-a, adică tineri de 14–15 ani, care își luaseră deja „porția” de educație politizată încă din primele clase gimnaziale.

Așadar, educația politică din cadrul gimnaziului se baza pe subtilitate, pe propagandă și pe încercarea de a-i îndemna pe tineri la implicare în cadrul politicii și a partidului încă de la vârste fragede, pentru a da senzația că aparțin unui grup și că nu sunt excluși, iar la vârste fragede, accepțiunea socială este foarte importantă.

Întrebată dacă vede curentul comunist în ceea ce se întâmpla cu tinerii și copiii de atunci (înainte de 1989), Simona Preda răspunde: „[...] mirajul utopist își pierdea contururile odată cu vârsta. Dar acest basm frumos este tot o creație a mașinii propagandistice, producătoare de eroi, de idoli, de inițieri dintr-un imaginar ce ținea de registrul comunismului [...], pentru că scopul final al acestui basm seducător era crearea omului nou” (LaPunkt, 2017). Tot doamna Preda menționa și rolul școlii, unde „copiii erau asaltați în permanență de un întreg material ideologic transmis după puterea înțelegerii lor și până la urmă, în sala de clasă își avea centrul radiant patriotismul comunist” (LaPunkt, 2017).

LICEUL. CLASELE IX – XII/XIII

Treapta următoare, liceul (învățământul mediu), unde unitățile școlare crescuseră de la aproximativ 300 înainte de 1948, spre aproximativ 600 (vorbim de numărul liceelor pe țară) unități de profil, în 1965, iar acestea fiind frecventate de peste 370.000 de elevi; un lucru remarcabil dacă ținem cont de faptul că în

1956 (cu 9 ani mai devreme) erau înregistrați în jur de 85.000 de elevi (Rădulescu, 2006).

Pentru a înțelege diferențele și asemănările în abordarea educației de către statul român din vremea comunistă, vom analiza două manuale pentru ciclul liceal, și anume: „Manual de filozofie și socialism științific” pentru clasa a XII-a, din 1968 și „Literatura pentru copii: manual pentru clasa a XII-a, liceele pedagogice – educatoare și învățători, 1980”.

Pornind cu manualul din 1968, observăm o diferență destul de semnificativă privind contextul primelor pagini și anume că, dispărea pagina introductivă despre patrie și popor, în schimb trecându-se direct la subiectul manualului. Desigur, termenii specifici regimului sunt relativ prezenți dar începuturile sunt legate de materia în sine și mai puțin de ideologia partidului și a statului. Abia prin capitolul al III se începe trecerea spre studiul socialismului și a filosofiei socialiste, iar gândirea marxistă discutându-se încă din „Leția 4”. Desigur, ideile prezentate în manual apar (la prima vedere) ca fiind obiective, dar acestea sunt totuși orientate spre o singură gândire – cea socialistă – și deci se urmărea aprofundarea ideologiei în subconștientul tinerilor de la acea vreme, prin lecturi filosofice.

Regimul era oarecum conștient de posibilitatea unei „trezirii din vis” odată cu înaintarea în vârstă a tinerilor educați la început în spirit revoluționar, așa că gradul de subtilitate a crescut și creștea – sau cel puțin încerca să crească – odată cu progresarea tinerilor în învățământ. Erai deci „mai liber” la liceu decât erai în gimnaziu.

Într-un manual de istorie pentru elevii de clasa a XI-a prezentat în [Figura 8 – Anexe], coperta reprezintă un exemplu bun în ceea ce privește felul în care era ilustrată propaganda. Încă de la copertă putem observa anumite imagini care fac trimitere la spiritul revoluționar, la industrie, război, etc. Probabil că aceste lucruri păreau ne semnificative la acea vreme, dar cu siguranță urmau să aibă un impact asupra ceea ce era considerat „normal”, în special de către tineri. Continuând cu al doilea manual, cel din 1980 („Literatura pentru copii: manual pentru clasa a XII-a”), merită menționat – iarăși – ideea de „libertate”. Accentul pus pe patrie și pe partid, la început, era diminuat și pus asupra materiei care urma a fi studiate. Totuși, aici sunt semnalate anumite chestiuni ce îngădesc libertățile liceenilor, una dintre acestea fiind: „Literatura pentru copii nu este și nu poate fi privită în afara literaturii naționale” (Țugulan, 1980).

Se pune așadar un accent pe *copilul contemporan* care ar fi trebuit să fie mai informat, mai liber decât cel din alte dăți – evident, se menționează că acest lucru este datorat epocii moderne socialiste – și că trebuie să „rămână fidel valorilor tradiționale” impuse de regim (Țugulan, 1980). Se vorbește despre literatură și cum aceasta are locul asigurat în dezvoltarea multilaterală a copiilor către „umanism și patriotism socialist” (Țugulan, 1980). Practic, acest manual explică felul în care diferite arii ale literaturii pot influența și pot ajuta la creșterea capacității acestora de a învăța. De menționat este că, acest manual este specific liceelor pedagogice – deci pentru formarea viitorilor profesori – așadar, pentru regimul comunist era important să se cunoască principiile și idealurile acestuia și în rândul viitoarelor generații de profesori care ar urma să predea în orice nivel de învățământ.

Majoritatea profesorilor care predau în liceu, erau puși politic, membrii de partid care nu încurajau atât de mult procesul educațional de bunăvoie, ci mai degrabă prin frică și impunere, exact la fel ca regimul. „[...] dar să nu îmi spui că geografia aceea o știam din liceu, pentru că profesorul din liceu era «mămăligă»” (Șișu, 2020).

Despre manualele din liceu putem spune că au o oarecare libertate dacă ar fi să comparăm curentul îndochinării din școala gimnazială cu cel liceal. Totul era direct în ceea ce privea educația din perioada gimnazială și anume că ideile partidului erau expuse direct, la început, împreună cu accentul pus pe frumusețile prezente în statul român și evident, mențiunea „marilor realizări”.

EDUCAȚIA POLITICĂ ÎN MEDIUL UNIVERSITAR

Pornind de la ideea unei ample libertăți – după cum vedem și în prezent, în mare parte – în mediul facultăților și universităților, față de partea preuniversitară, „aerul” subtilității în privința îndochinării devenea din ce în ce mai subțire pe măsură ce un elev avansa dintr-o clasă în alta. Acest aspect este unul de natură socială în sensul în care, profesorul nu mai avea în fața sa un copil minor, ci un adult întreg la minte – cel puțin teoretic –, trecut prin etapele învățământului pentru a ajunge să studieze la o facultate și, eventual, să profeseze în domeniul pe care îl urmează.

În ceea ce privește învățământul superior, merită menționată înregistrarea unor evoluții privind școlarizarea, iar comparațiile cu anii dinainte de 1948 unde erau prezenți puțin peste 28.000 de studenți – la nivel național –, în 1956 s-ar fi ajuns la peste 62.000 de studenți.

Chiar dacă ideea creșterii numărului de beneficiari (elevi/studenti) este un indicator pozitiv, acest lucru nu poate înlătura critica asupra felului în care partidul comunist folosea educația, drept metodă de autopromovare și îndoctrinare.

Patru interviuri diferite au ajutat la obținerea unei păreri generale despre sistemul universitar din perioada comunistă a României. Aflăm din acestea, păreri și experiențe personale în ceea ce privește educația în cadrul universitar la acea vreme. Pornind de la o mențiune și anume că este bine să nu generalizăm, putem spune că o proporție generoasă dintre profesorii din învățământ – în orice nivel – au fost martori ai mecanismului propagandistic. Profesorul propagandist, a fost în sine, o instituție foarte bine organizată și cu o istorie vizibilă în contextul comunismului românesc, iar acest aspect este mult mai bine perceptibil la nivelul învățământului superior (Preda, 2020).

Dacă întrebăm care era diferența între studiile universitare și cele preuniversitare, și dacă exista o oarecare libertate, aflăm că „pe măsură ce mecanismele de gândire ale elevilor erau mai dezvoltate, cu atât structurile de manipulare ale propagandei se diversificau și cuprindeau aspecte mai ample și mai subtile” (Preda, 2020). Propaganda în sine, pornea încă din grădiniță – de la cunoașterea portretului tovarășului și recitarea poeziilor închinatului partidului. Aceste lucruri erau cumva parte din recuzita „obișnuită” a curriculei, dar acest discurs propagandistic a existat pretutindeni și deci nu numai în mediul școlar. Dacă ne gândim la sistemul universitar ca la o relativă „libertate” – în adevăratul sens al cuvântului – aceasta era mai degrabă o iluzie, existând și diverse mișcări studențești, regimul intervenind într-un mod violent pentru a le stopa. Propaganda așadar exista la toate nivelele și a fost prezentă pe tot parcursul regimului, în toate structurile de învățământ.

Totuși, în perioada anilor '60 – '70 (cel puțin), mediul universitar – raportându-ne la Universitatea din București, și mai exact la Facultatea de Istorie, gândirea era relativ mai liberă. Biblioteca era mai bogată, manualele nu erau atât de politizate – ne putem gândi la subtilitatea regimului. Majoritatea profesorilor erau din „vechea generație” (adică cei ce au fost inspirați de intelectuali precum Brătianu, Minulescu, Bologa, Rebreanu, etc.), care profesaseră înainte și erau absolut toți, bătrâni. Regimul comunist n-a avut profesori (destui) pe atunci (Șișu, 2020).

În ceea ce privește Universitatea de Vest din Timișoara în perioada anilor '70, erau mulți candidați la secția de „Franceză-Rusă”, cam douăzeci de persoane pe

un singur loc, dar mulți alegeau „Franceză-Română”. La modă, pe atunci, era franceza și rusa, nicidecum engleza sau germana. Dacă ne raportăm la activitatea „politico-educativă”, observăm că majoritatea studenților – enorm de mulți – erau înrolați în partidul comunist. Trebuia să găsești un motiv foarte bun pentru care să nu te înrolezi în partid, altfel riscai să ai probleme. Impresia aceasta de „mulți” și de „majoritate”, pune cumva o presiune psihică asupra societății, deoarece dacă – spre exemplu – nu erai înrolat în partid, inevitabil se putea ajunge la excluziune socială, iar omul de rând își dorește din răspuț să fie integrat social, în grupuri, fie ele mai mici sau mai mari.

Părerile pot fi împărțite și sunt persoane care își aduc aminte cu plăcere de acele vremuri din perioada universitară și nu numai. Ce este cert, este că elementele precum ținuta impusă, disciplina care poate fi de multe ori interpretată ca autoritate, sunt dovezi clare ale unui sistem care a dorit să se impună asupra societății, iar persoanele care urmăreau dorința profesării într-o meserie la care visau „de mic copil”, puteau – eventual – să aibă un parcurs în învățământ pe care îl pot considera drept și corect, dar acest lucru este valabil pentru cei care se axau extrem de mult pe învățatură, pe propria educație și pe dezvoltarea personală. La facultate nu se permitea absentarea, iar materiile prezentate depindeau de profesori și de felul acestora de a preda.

Într-adevăr, exista un așa-numit „cursus honorum” impus dinainte, prin care trebuia să treci și să muncești din greu (sau să ai cunoștințe) pentru a-ți atinge obiectivul. Vrând, nevrând, persoanele trebuiau înrolate – la un moment dat – în partid, apoi (dacă nu era înrolat deja) în UTC și în funcție de pregătirea profesională și educațională pe care o avea un individ (în mare parte, la facultate), acesta putea fi propus pentru a fi responsabil de anumite structuri din învățământ.

Aflăm și de teama de a refuza această „ofertă” de înrolare în organizațiile de partid precum UTC, din prisma faptului că se știa ce se putea întâmpla în caz contrar – de refuz. „Eu nu am avut „fericirea” și „onoarea” să fiu „șoim al patriei”, dar UTC-istă am fost, deși îmi trecuse prin minte să refuz. Nu am făcut-o, deoarece mi-a fost teamă, știam că se vor lua niște măsuri drastice împotriva mea și a părinților mei” (Abruda, 2020).

Lucrurile marcante – acelea pe care le ținem minte ca fiind pozitive, fără să cugetăm că ne-ar putea fi induse de factori externi – pot porni de la multe lucruri precum: discursurile liderilor politici și apelul la sufletul cetățenilor, la patrie; impactul literaturii

pentru copii, venind ea, fie din manuale (care nu erau tocmai inofensive, în special cele de istorie și de limbă română, extrem de politizate), din presa pentru copii și nu în ultimul rând, din activitățile derulate în timpul liber (acțiunile de masă, comemorări, aniversări, vizite la monumente, excursiile cu caracter memorialistic, ș.a.m.d.) (Preda, 2020). Și deci era vorba de un factor psihologic care încerca educarea, de mic copil, cu dragoste față de patrie, cu respect (în principiu prin frică, fără a îndrăzni să se aducă critici) față de conducător, față de partid, față de clasa muncitoare – care mai degrabă juca un rol frumos într-o poveste necurată – , cu cunoștințe în ceea ce privește regimul, istoria sa și cei ce au făcut rău poporului în trecut, cu spirit de luptă și devotament molipsitor. Toate acestea totuși, erau doar la suprafață, în schimb, în „subsolurile” acestei „case de turtă dulce” – referindu-ne la România – erau povești mai negre decât se știau (închisori, executări, securitate, urmăriri, etc.) (Șișu, 2020).

Așadar, putem considera implicația educației politice – a regimului comunist – în mediul universitar ca fiind mult mai subtilă decât în cel preuniversitar, confirmând cumva această idee de creștere a nivelului de subtilitate odată cu avansarea în „ierarhia” învățământului.

ORGANIZAȚII. SLOGANURI, LOZINCI ȘI REVISTE

Unul dintre factorii manipulării în masă la acea vreme a fost înrolarea în masă a tinerilor în organizații care aveau ca scop alinierea gândirii tinerilor cu ideologia comunistă. Trebuie ținut cont și de sloganurile, lozincile și revistele pentru diferitele organizații de la acea vreme, deoarece în fiecare dintre acestea există material propagandistic. Sloganurile erau bazate – subtil, într-o oarecare măsură – pe oralitate, repetabilitate, incantație a mulțimii; Lozinca în schimb, era mai complexă, fiind inscripționată pe afișe sau panouri servind propaganda și idealurile politice. Așadar, sloganul și lozinca puteau fi observate – evident folosite drept mijloc esențial al discursului politic – în presa pentru copii (acele reviste) ca un instrument fabulos de propagandă în formarea „omului nou” (Preda, 2012).

UNIUNEA TINERETULUI COMUNIST (UTC)

Înființată în 1922 și strângând un aproximativ de 2.500.000 de membri, UTC-ul era apogeul, pe lângă Partidul Comunist Român, unui tânăr elev și eventual student. Totuși, prilejul îndochinării nu a fost trecut cu vederea, iar în vremea instaurării regimului comunist, organizația a crescut ca și număr de membri, urmând

să fie o parte importantă din viața tinerilor cât și din partea de organizare a Partidului Comunist. Putem observa și astăzi că, în timpul democrației există partide de tineret. Teoretic, acestea n-ar trebui să permită membrii care nu au 18 ani și care sunt înscriși la liceu, dar totuși se întâmplă și astăzi; un lucru care diferă ar fi pluripartidismul, adică tinerii pot alege calea pe care ar vrea s-o urmeze, dar bineînțeles ține de mediul în care au crescut și evoluat pe parcursul vieții (familie, școală, grupuri de prieteni).

A fi parte din această organizație era considerat un privilegiu, din câteva motive: având în vedere numărul masiv de persoane înscrise, să nu fi înscris în organizație era ca și când s-ar dori împotriviri asupra sistemului și deci exista riscul de a nu fi acceptat în grupuri de tineri, existau anumite beneficii – ca de exemplu, excursii la Budapesta, deși știm bine că nu se putea ieși din țară prea ușor la acea vreme – (Costineanu, 2020), profesorii – chiar dacă o parte dintre aceștia judecau strict după nivelul de educație – își exercitau altfel autoritatea față de un elev/o elevă non-membru/ă Uniunii Tineretului Comunist. Așadar, au existat contexte sociale în care elevii și studenții erau puși doar din cauza unei lipse de apartenență la o anumită categorie socială.

Totodată, este menționată colaborarea UTC cu comitete județene de cultură și educație socialistă, pentru a „asigura ca întregul conținut al manifestărilor pentru tineret să fie orientat spre educarea tinerei generații în spirit comunist, militant, în consens deplin cu politica partidului și statului”.

Una din funcțiile propagandei este cea identitară. Această funcție se referă la modalitatea prin care propaganda a reușit sau nu să impună un anumit cadru identitar, la care individul trebuia să se raporteze și să acționeze conform acestuia. (Preuțu, 2014)

Așadar, intrarea în masă a tinerilor în UTC nu a reprezentat altceva decât obligativitatea de a te supune unui curent ideologic menit să atragă un număr – literalmente, căci doar nu conta cine intra – așadar cât mai mare de oameni pentru ca statul român să se poată lăuda cu implicare politică.

CONCLUZII

Regimul comunist a avut multe greșeli, unele de neiertat și care nu se pot remedia nici în 30 de ani – aparent. Totuși, vina care cade asupra regimului este în final, o consecință la ceea ce s-a întâmplat în timpul acestuia. Pornind de la multe neliniști, precum: frigul din apartamente, întreruperile de curent electric, statul în jurul unei lumânări, lipsa alimentelor de

bază, cozile de ore întregi, „pofa” de alimente exotice (ex: banane), emisiunile interminabile cu și despre Elena și Nicolae Ceaușescu, teama de a vorbi în public despre aceste nereguli, și nu în ultimul rând, teama de a-ți exprima nemulțumirile (Abruda, 2020); regimul comunist a avut mult de suferit din cauza falsului adevăr pe care activiștii și conducătorii de partid, și evident, de stat, îl promovau atât în interior, cât și în exterior pentru a dovedi – fals – că faptele și realizările produse de comunism erau într-adevăr extraordinare. Faptul că au existat și experimente realizate pe baza unor factori termici (Roșca, 1958) (în a se observa nivelul de atenție în rândul tinerilor, din timpul școlii), spune multe despre calitatea și metodele regimului comunist din România – și nu doar din țara noastră.

Este evident mult mai ușor să organizezi o societate când, în mare parte, nu le dai oamenilor posibilitatea să aleagă ce este bine pentru ei (personal, ca și indivizi), mai ales când supunerea asupra regulilor – valabile pentru toată lumea – primează. Și deci, acest lucru poate aduce pe viitor, la lipsa dorinței – voluntare și nu impuse – de a colabora eficient cu statul. În acest sens, o societate educată în spirit totalitar, va putea fi mobilizată mult mai rapid decât o societate în care este permisă gândirea critică și liberă, deoarece pot exista îndoieli legate de conducerea statului și de politicile implementate de aceștia.

Spiritul civic este unul care trebuie educat. Nimeni nu se naște cu spirit civic, cum de altfel nimeni nu se naște cu convingeri politice sau cu ideologii politice imprimare în gândire. Toate acestea reprezintă procesul prin care un stat își poate asuma siguranța și prospețimea viitorului său. Cu toții știm că elitele politice de după 1989 continuă (într-o oarecare și diferită măsură) să încalce un contract social prin care, definiția unui lider – aceea de a se „sacrifica” pentru binele grupului, în acest caz, populația, societatea – este ignorată, poate chiar schimbată.

Perioadele lui Petru Groza și Gheorghiu-Dej trebuie ținute minte ca reprezentând bazele prin care învățământul „politico-educativ” a prins rădăcini solide în societatea românească de după 1945. Editura „Cartea Rusă” trebuie înțeleasă ca fiind un mijloc prin care sistemul educațional se inspira de la cel al Uniunii Sovietice. Urmează apoi, ca Ceaușescu să amplifice și să

introducă o subtilitate în rândul propagandei, lozincilor și sloganurilor Partidului Comunist Român prezente în manuale, în ziare, la radio și chiar pe clădiri.

Referința făcută către cercetarea privind satiația semantică merită menționată de asemenea. Repetările – în general – aduc la o mai bună cultură, la „a ține minte” mai ușor anumite lucruri întocmai pentru că ele au fost repetate și deci și-au făcut loc în mintea umană. Totuși, satiația semantică este un argument valid în această cercetare, deoarece explică exact cum și ce impact pot avea lucrurile care se repetă de foarte multe ori – în cazul nostru termenii politici și cei ai tipici unui regim totalitar, socialist/comunist – asupra societății, care ar urma să considere acele „repetări” ca fiind noul stil de viață complet normal, adaptându-se la acesta.

În ceea ce privește educația politică, putem observa astăzi câteva repere după care ne putem ghida în scopul înțelegerii consecințelor unui regim comunist asupra României și anume: un dispreț față de clasa politică, formarea de tabuuri în privința discuțiilor despre politică din cauza anumitor preconcepții – precum: corupția, teorii ale conspirației, ideea de „furt” – , prezența unui precedent (referitor la perioada dinaintea de 1989) ca și formă de reper asupra politicii și prezența la vot scăzută din partea tinerilor și crescută din partea persoanelor mai în vârstă. De asemenea, afinitatea spre aripa stângă a sceptrului politic se află în preponderență de partea persoanelor peste 45 de ani, conform unui analize prezentate de Institutul Român pentru Evaluare și Strategie (IRES, 2016) asupra a 18.284 de persoane din 300 de secții de votare diferite, privind votul în cadrul alegerilor parlamentare din 2016, în România. Tot în acest raport privim importanța studiilor superioare în asigurarea perspectivei critice în rândul tinerilor, numărul de voturi fiind foarte strâns între trei partide – în rândul votanților cu studii superioare – comparat cu diferența de 40 de procente prezentă la votanții cu cel mult 10 clase (IRES, 2016).

Așadar, este evidentă prezența gândirii critice în rândul tinerilor cu studii superioare, putând să își exprime opinii diferite, dobândind cunoștințe de analiză și dezvoltând un „scut” împotriva manipulării, refuzând să se mulțumească cu puțin.

BIBLIOGRAFIE

- Balina, M. and Rudova, L. (2010) *Russian children's literature and culture*. New York: Routledge.
- Ceterchi, I. Bulzan, A. și Bendorfeanu, M. (1966) *Elemente de educație cetățenească: manual pentru clasa a VIII-a : (Manual experimental)*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Editura Politică (1975) *Culegere de legi, decrete și hotărâri*, Vol. 8. București: Editura Politică.
- Editura Politică (1980) *Culegere de legi, decrete și hotărâri*, Vol. 12. București: Editura Politică.
- Giurcăneanu, C. și Ghica, Gh. (1966) *Geografia Republicii Socialiste România: manual pentru clasa a VIII-a*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Iorgu, I. și Sascuteanu, H. (1946) *Carte de limba română: pentru clasa a II-a a gimnaziului unic*.
- Institutul Român pentru Evaluare și Strategie (2016) Disponibil la: https://ires.ro/uploads/articole/ires_exit_poll_parlamentare-2016_analiza-profilului-votantilor.pdf
- Jakosovits, L. (1966) *Semantic Satiation and Cognitive Dynamics*, U.S. Department of Health, Education & Welfare: Office of Education.
- Preda, S. (2017) Istorie – rațiune și confesiune, [Interviu] *LaPunkt* <https://tinyurl.com/ya688udl> (Accesat la: 19.07.2020)
- Panu, M. (2016) *Educația și valorile sale: Între autonomie instituțională și condiționare ideologică*. Timișoara: Editura Universității de Vest.
- Preda, S. (2012) „Tot înainte!” *Sloganuri și lozinci în presa comunistă pentru copii (1948–1989)*. România: Revista Arhivelor.
- Preutu, C. (2014) *Om nou sau dușman în propaganda comunistă: studiu de caz Constantin Mitea*. România: Archiva Moldaviae.
- Rădulescu, Dan C. (2006), *Învățământul românesc 1948–1989 – Între derivă și recuperare instituționalfuncțională*. București: Editura Academiei Române.
- Roșca, A., Chircev, A. (1958) *Psihologia copilului: manual pentru institutele pedagogice de învățători*, București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Savin, G. și Bucșa, P. (1962) *Geografia regiunii Cluj: manual pentru clasa a III-a*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Șișu, V. (2020) *Educația politică și non-politică în perioada comunistă* [Interviu], Drobeta-Turnu Severin cu Dobrescu A., 03.06.2020.
- Țugulan, L. și Toma, M. (1980) *Literatura pentru copii: manual pentru clasa a XII-a, liceele pedagogice – educatoare și învățători*. București: Editura Didactică și Pedagogică.

ANEXE

Interviuri

FRAGMENT DIN INTERVIUL CU DL. VASILE ȘIȘU (FOST MUZEOGRAF)

[0:30] A.D.: Cât de accesibilă era educația la acea vreme, pentru copii, familii?

[0:40] V.Ș.: (Pentru învățământ), ei (comuniștii) au făcut ceva în sensul că au construit școli, ofereau manuale gratuite la copii, profesorii erau cât de cât calificați dar era mult formalism în pregătirea lor. Depindea de individ (elev) dacă dorea să facă ceva (pe viitor). De exemplu, eu am ajuns să predau geografia având doar liceul, neavând facultatea de geografie, dar să nu îmi spui că geografia aceea o știam din liceu pentru că profesorul din liceu era „mămăligă”. Profesorul din clasele V – VII, un domn Sibinescu, m-a învățat geografia încât o puteam preda și la liceu. Clasele primare erau I – IV, iar apoi urma V – VII, nu V – VIII ca acum. Eu chiar am scris un roman despre epocă, tot am zis că îl termin, iar aici este cartea mea „Odiseea Sufletului” (despre mitologia funerară la români) a primit un premiu național. Pentru că anual, Academia Română are o comisie de jurizare care să acorde premii la lucrările cele mai bune, (cartea mea) este despre mitologia funerară. Comisia aceasta de jurizare discută lucrările care să fie premiate, iar în anul acela au fost trei lucrări, dar a mea nu a câștigat (primul loc), dar totuși nu m-am supărat pentru că lucrarea aceea era mai bună decât a mea.

[Despre „învățământul de partid”]

[9:20] V.Ș.: Dar, ce se întâmpla (de fapt), învățământul acesta de partid se desfășura pe organizații de partid. Erau organizații (de partid) pe comune și pe orașe, de exemplu era o organizație de partid pe tot C.E.T.-ul (cartier din estul municipiului Drobeta-Turnu Severin) ăsta. Eu cum lucram (la muzeu), făceam parte din organizația de partid de la muzeu. Îți spun și cum am intrat eu în partid: Eram profesor la Bala și le-a dat Ceaușescu ordin (către activiștii de partid) căci dacă nu primesc un (anumit) număr de oameni (vor avea probleme). A venit unul, Graduie Daniel și mi-a zis: „Intri în partid.”; și eu am zis „Nu intru.”; (iar apoi el a continuat): „Dacă nu intri, la toamnă ești profesor la Mălărișca (un sat spre Băile Herculane)” și atunci, de frică (am intrat în partid).

Exista această duplicitate, copiii cântau un cântec la școală și acasă era altceva. Deci te prefăceai că ascuți la învățământ.

Și deci era pe comune și pe orașe, așa se desfășura învățământul politic. O dată pe lună era parcă, sau la două săptămâni, știu că la un moment dat era săptămânal. De regulă se măcinau aceleași vorbe: „Capitalismul este rău, muribund și în putrefacție.”, „Socialismul (este) cea mai dreaptă dintre societăți”. Eu la liceu aveam două manuale: Socialismul științific și Economie politică. Deci cam se repeta ce se spunea la socialismul (științific) cu ce se spunea la economie (politică). Acum, ca să vorbim serios, a existat o mișcare socialistă, deci socialismul a fost gândit de oameni mari de cultură, de exemplu Sartre, îl plimbau prin Uniunea Sovietică.

[Despre duplicitate]

[11:57] V.Ș.: Deci una spuneam și alta gândeam, uite, chiar mi-am notat aici, oamenii se ascundeau. Deci erau duplicitari în gândire, una gândeau și alta spuneau, iar asta măcina societatea. Profita (de societate) nomenclatura de partid, activiști, și ăștia erau mulți: Activist de partid, activist U.T.C., redactor la ziare și televiziune, la radio, tot felul de reviste de-ale lor, era institutul partidului, lector ai comitetului central, activiști la comitetul județean (la raioane la început). Deci noi acum suntem în post-comunism, nu în capitalism. Căci tot ei sunt la conducere. Baronii, șefii de județe și președinții consiliilor județene, nu răspund în fața nimănui. Fac ce vor, și-au angajat rudele, tot.

Discuția e foarte lungă, deci învățământul ce înseamnă? – învățământul modern, dacă-l numești învățământ. În occident profesorul este un fel de coleg mai mare al copiilor și poartă un dialog cu ei, le dezvoltă gândirea. Pui întrebări, n-ai îndoieli, îl contrazici, fără ca el să se supere pe tine și să se răzbune pe urmă, deci am văzut cum se poartă la ei. Aici nu era învățământ (pentru că) unul vorbea la nesfârșit și ceilalți tăceau din gură, căci dacă te apucau să critici...

[18:01] A.D.: Puteți să îmi comparați cum era în perioada lui Groza, Dej și Ceaușescu? Erau diferențe sau asemănări între cei trei?

[18:10] V.Ș.: Era aceeași atmosferă, că zicăștia că a făcut Ceaușescu o eventuală destindere prin 1966/1967, dar de unde – ironic –; (era) tot securitate, tot cenzura, tot ce se publica era controlat. În timpul lui Gheorghiu-Dej era securitatea mult mai aspră și Ceaușescu degeaba spune că el a destins, el era duplicitar, era același comunism. N-a fost nici o deosebire. Securitatea era la fel, miliția era la fel, a fost o continuare în toate, cu o ușoară destindere în timpul lui Ceaușescu față de aceia cu mutatul în Bărăgan, cu închisorile. În 1964, Dej i-a eliberat din închisori, căci au fost foarte mulți.

Profesorii, de fapt, nu erau profesor, erau lectori de la comitet, activiști. Nu erau profesori, dar luau salariu și funcție de profesor.

[24:00] A.D.: **Profesorii erau mai deschiși la facultate?**

[24:04] V.Ș.: Erau, cum să spun, majoritatea erau din vechea generație (intelectuali) care făcuseră școala înainte și care profesaseră înainte, și erau absolut toți bătrâni. Aștia (comuniștii) n-au avut profesori atunci.

[45:05] A.D.: **Care era rolul organizațiilor – Pionierii și U.T.C. – doar de formă, sau?**

[45:12] V.Ș.: Erau pentru îndoctrinare, deci tot timpul li se băgau copiilor în cap ideea asta, lozinci toată ziua. Nu era ceva, alt scop nu aveau decât să îi facă să fie ascultători, supuși, fără personalitate. Să aibă frică, pentru că, copiii erau învățați de acasă: „Vezi să nu spui de asta”. Știi bancul cu: Vine învățătoarea și dă compunere (cu tema: ce-ați făcut ieri acasă?). (Copilul scria că) mama gătea în bucătărie, eu mi-am făcut temele – copilul, fetița era șmecheră, să zică că făcea temele, silitoare – iar tata asculta Europa Liberă (și era Securist). L-a chemat învățătoarea: „uite ce-a scris fata, vă băgam dracului la închisoare”. Aia (învățătoarea) a fost femeie ca lumea, zicea: „Păi dacă trăim ani lumină, se stinge lumina”. (Când vorbeai de rău despre regim) te luau ăia cu „vorbești despre societatea noastră minunată, așa? Aha, ești cu ăia” – automat te treceau – „ești cu ăia, ești sub influența ăloră? Ești dușman al poporului?”. De la o simplă vorbă, mergeai gradat, știi? În momentul în care erai declarat dușman al poporului, puteai să faci închisoare 2,3,4,10 ani. Dar puteai foarte bine să ajungi să te și omoareăștia. Ziceau: „Domne, e dușman al poporului. Cu un dușman al poporului mai puțin (dacă îl omorau).”

FRAGMENT DIN INTERVIUL CU DNA. SIMONA PREDĂ (ISTORIC)

[A.D.]: **Cum erau diferite studiile Universitare de cele preuniversitare? Era mai multă „libertate”? Nu era atât de multă propagandă?**

[S.P.]: Cu cât mecanismele de gândire ale elevilor erau mai dezvoltate, cu atât structurile de manipulare ale propagandei se diversificau și cuprindeau aspecte mai ample și mai subtile. E de la sine înțeles că propagandă exista chiar în grădinițe – cunoașterea portretului tovarășului și repertoriul poeziilor închinat partidului făceau parte din recuzita obligatorie a curriculei și că acest discurs propagandistic a existat pretutindeni, nu doar în mediul școlar. Nu putem vorbi despre libertate în adevăratul sens al cuvântului – să ne amintim totuși că în contextul învățământului universitar au existat și mișcări studențești și că regimul a intervenit violent pentru a le calma, reproșându-le totodată propagandiștilor responsabili că nu s-au achitat de datorii. Există stenograme, documente referitoare la aceste aspecte. Propaganda prin reprezentanții săi – fie că se numeau cadre de partid, lectori, ideologi, propagandiști, activiști – a fost prezentă, în tot timpul regimului, în toate structurile învățământului și la toate nivelele. Și nu doar acolo.

[A.D.]: **Care sunt chestiunile care v-au atras atenția și care v-au marcat cumva, când ați studiat despre educația din perioada comunistă? - profesori, manuale, interesul pentru educație.**

[S.P.]: La întrebarea dumneavoastră există un răspuns amplu în Introducerea volumului meu referitor la educația din România comunistă – „Patrie română, țară de eroi”. Ideea centrală a studiului – pe care am urmărit-o și am analizat-o în contexte diferite și în perioade diferite ale comunismului românesc – a fost maniera în care propaganda a reușit să influențeze prin mijloace specifice și prin instrumente proprii mintea unui elev, a unui copil. Relevante în cursul cercetării mi s-au părut anumite aspecte care țineau fie de ponderea domeniului numit istorie (a istoriei oficiale, desigur, în acord cu fluctuațiile de discurs ale regimului), fie de impactul literaturii pentru copii (a ofertei de lectură din această perioadă), fie din manuale (în special cele de istorie și de limba română, extrem de politizate, pentru că, nu-i așa, nu avem în față o curriculă inocentă), de presa pentru copii și nu în ultimul rând de aspecte care vizau organizarea așa-numitului timp liber – acțiunile de masă, comemorări, aniversări, vizitele la monumente, excursiile cu caracter memorialistic etc.

[A.D.]: **Ați observat un anumit tipar în comportamentul cadrelor didactice? Cum se implicau în educație?**

[S.P.]: Dată fiind natura regimului, rolul dascălului în procesul de transmitere a propagandei a fost major. El însuși a devenit un vector al mesajului

politic, susceptibil de a transmite ceea ce puterea dorea – realizarea omului nou. Acest deziderat al omului nou a fost extrem de bine orchestrat de la vârfurile decizionale și firește – școala era văzută ca pepinieră de viitori comuniști. Nu toate cadrele didactice au făcut parte din mecanismul propagandistic – e bine să nu generalizăm – însă într-o proporție generoasă, unii au servit prin discursul de la catedră dezideratele regimului. În sine profesorul propagandist a fost o instituție, extrem de bine organizată și cu o istorie vizibilă în contextul comunismului românesc, iar acest aspect este mult mai bine perceptibil la nivelul învățământului superior.

[A.D.]: Îmi puteți explica, vă rog, câtă importanță aveau organizațiile UTC, Șoimii Patriei și Pionierii?

[S.P.]: Firește că avea o importanță majoră – și se inducea ideea că faci parte dintr-un sistem, dintr-un întreg, că, la rândul tău, e o chestiune de merit și de onoare să porți ținuta respectivei organizații – și că pe întregul tău parcurs partidul te veghează și nu ești singur. Clasa, grupa, detașamentul, unitatea – ideea unei solidarități în context comunist erau chestiuni cu care trebuia să te familiarizezi. O reușită singulară conta infinit mai puțin decât reușita unui întreg. Iar întreaga reușită se datora, prin contragere, partidului, evident. Era mai ușor să manipulezi uniformizând. Organizațiile erau văzute de fapt ca trepte ale devenirii comuniste.

Fragment din interviul cu doamna Flavia Costineanu (fost cadru didactic)

[A.D.]: Cum vedeți studiile universitare? Cum se preda acolo?

[F.C.]: Dumneavoastră aveți niște facilități acum, puteți să dați examenele mai oricând vreți voi – le stabiliți cu profesorii. Știți cum era pe vremea noastră? Vă spun, când mergeam dimineața la examen, nu puteai nici să mănânci de emoție. Trebuia să te îmbraci frumos, decent. Să știi că nu condamn acele timpuri. Poate sunt singura persoană pe care o întâlnești și sunt de acord cu acel sistem care a fost, pentru că a creat într-adevăr oameni cu școală, cu o bază de pregătire extraordinară. Atunci nu îți permiteai să lipsești de la cursul de pedagogie, de literatură, de lingvistică, de gramatică structurală, de filosofie și economie politică – depindea de profesor cum o prezenta. Deci vremurile acelea au avut și părți bune și părți rele, dar din punctul de vedere al sistemului de învățământ a avut puncte foarte tari. În primul rând a existat selecție. În al doilea rând, trebuia să înveți; nu te duceai tu la

examen nepregătit. Dacă știai, bine, luai notă, dacă nu, veneai la toamnă. [...]

F.C.: Pionierii erau din clasele mici, până într-a V-a, a VI-a, iar apoi dintr-a VIII-a erau UTC-iști. Toți tinerii de clasa a X-a a XI-a, erau UTC-iști. Eu, membră U.T.C. fiind, am putut – deși regimul nu permitea – să merg într-o excursie la Budapesta. Dar în mod normal, nu puteai ieși din țară, pentru că vezi doamne, aduceai idei „de dincolo”. Deși, când ești ocupat, nu te mai gândești să pleci dincolo, te gândești că vrei să-ți cunoști țara. Eu am făcut cu copiii, foarte multe tabere la munte.

Fragment din interviul cu doamna Adina Abruda (muzeograf)

[A.D.]: Care sunt lucrurile care vă vin prima dată în minte când vă gândiți la educația din perioada comunistă?

[A.A.]: Pe lângă ce v-am enumerat mai sus, legat de studiu și de școală, ar mai fi multe de spus, desigur. Frigul din apartamente, întreruperile de curent electric, când stăteam toți, adică eu și părinții mei, în jurul unei lumânări, iar eu îmi făceam cu sârguință temele, lipsa alimentelor de bază, pentru care stăteam toți ore în șir la cozi, dorul de ciocolată bună și de banane, emisiunile interminabile cu și despre Elena și Nicolae Ceaușescu, teama de a vorbi în public despre toate astea, de a-ți exprima nemulțumirea și greața...

[A.A.]: Fiind copil, apoi adolescentă și tânără, am trecut totuși mai ușor decât adulții prin toate acestea, pentru că nu le percepeam așa de dramatic.

[A.D.]: Credeți că exista un proces subtil, prin repetarea anumitor termeni, prin lozinci, sloganuri, care să accelereze manipularea tinerilor prezenți în mediul educațional?

[A.A.]: Desigur că se încerca permanent o manipulare a adulților și a noastră, a copiilor și adolescenților, dar nu subtil, ci la modul cât se poate de direct. Să nu uităm că exista UTC-ul și, mai târziu, au apărut și „Șoimii patriei”. Eu nu am avut „fericirea” și „onoarea” să fiu „șoim al patriei”, dar UTC-istă am fost, deși îmi trecuse prin minte să refuz. Nu am făcut-o, deoarece mi-a fost teamă, știam că se vor lua niște măsuri drastice împotriva mea și a părinților mei. Mai târziu, la facultate, începuseră recrutările în PCR, dar am scăpat. Între timp, începuse Revoluția.

Pe lângă lozinci, erau și discipline școlare, precum cea numită „cunoștințe social-politice”, unde ne împuiau capul cu o serie de tâmpenii scoase din conferințe și plenare comuniste, din care nu pricepeam nimic. Le învățam pe de rost, iar asta era tot!

Luna august, deși era vacanță, era dedicată stadionului. Mergeam zilnic acolo, să ne pregătim pentru 23 August, ziua așa-zisei insurecții armate, cea mai importantă sărbătoare comunistă. Aveam pancarte roșii, galbene și albastre, pe care trebuia să le ridicăm în așa fel încât să scriem „Trăiască Ceaușescu!”, „Trăiască PCR!” și alte idioțenii. Era găselnița lui Ceaușescu, cu care ne pricopsiserăm după vizitele sale în China și Coreea de Nord. Cultul lui Ceaușescu era, în anii '80, în floare și ne „mânca” o lună bună de vacanță. Sub un soare arzător, erau copii care mai leșinau, dar ce conta?

[A.A.]: Apoi, studentă fiind, am făcut armată, în fiecare marți mergeam în uniformă militară, cu șapcă cu tot (pe care o tot dădeam jos din cap, fiindcă mă enerva, iar uneori aveam probleme, fiind oprită pe stradă și admonestată de ofițere; ofițerii, în schimb, când îi salutăm cu „Să trăiți!” și cu mâna dreaptă dusă la tâmplă, conform regulamentului militar, ne răspundeau jenați: „Săru’ mâinile!”), pe Strada Pestalozzi, acum este Liceul „Calderon” acolo, dacă nu mă înșel, și asistam, până la amiază, la un fel de cursuri predate de doamne sublocotenent, din care, de asemenea, nu înțelegeam mai nimic. Apoi fugeam la facultate, deoarece aveam cursuri până la ora opt seara.

Imagini

...mai mult nevoia unui partid revoluționar.

Întrebări → Care a fost situația economică a României înainte de război mondial?
→ Cum s-a desfășurat greva generală din 1920?

Făurirea Partidului Comunist Român

Din februarie cum s-au desfășurat faptele în timpul grevei generale din 1920, muncitorii au tras un învățămînt de mare preț: că le trebuie un conducător mai priceput, mai energic, mai revoluționar. Cel mai bun dintre muncitorii socialiști s-au străduit atunci să lămurească pe tovarășii lor că trebuie să creeze un asemenea partid, călăuzit după învățătura lui Marx, Engels și Lenin, marii dascăli ai clasei muncitoare.

La 9 Mai 1921, Partidul Socialist a ținut un congres în care s-au dezbătut căile de luptă ale clasei muncitoare. Din dezbateri a reieșit că era mare nevoie de a crea un partid nou, revoluționar. Toți delegații au ajuns la convingerea că trebuie să transforme Partidul Socialist în Partid Comunist. Așa s-a născut Partidul Comunist Român, creșterii și întinării luptei pentru răsturnarea burgheziei de la putere și realizarea societății socialiste și comuniste, visul de aur al omenirii muncitoare. Învățînd din lupta pentru dreptate și libertate dusă de popor în trecut, învățînd din lupta clasei muncitoare din întreaga lume, a muncitorilor și țăranilor din Rusia care înfruntaseră cu succes Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, Partidul Comunist Român își propunea să lupte pentru înlăturarea exploatării omului de către om, pentru libertatea tuturor popoarelor aflate sub stăpînire hedrepte, pentru egalitatea și fericirea tuturor oamenilor. Vestea născutului Partidului Comunist a fost primită cu mare bucurie de muncitorii din România. Ei au înțeles că de atunci poporul muncitor avea acel conducător diriz, hotărît, juminat și revoluționar, care îl va duce la victorie în lupta grea, împotriva asupritorilor. De

Cu înfrățirea delegații române la Congresul Partidului Comunist Român.

Pe strada născut în Popea Petrești R.S.R., locul unde în seara sa sînd înțelegem, să se acorde plăcut de muncitor.

statul și s-au luptat, din răspuneri și adesea cu graie jertfe pentru ca ideile lui să triumfe. Steagul roșu al partidului a devenit simbolul acestei biruințe.

Unirea Tineretului Comunist. Încă din ceasul făuririi sale, Partidul Comunist Român s-a îngrijit de viața tineretului. Pentru el a înființat în 1922 **Unirea Tineretului Comunist (U.T.C.)**, organizație revoluționară de luptă împotriva exploatării, sub îndru-

